

SPOREN VAN DE GROTE OORLOG

**WO I Hotspots
in West-Vlaanderen**

VOORWOORD

Over de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog zijn sinds de wapenstilstand van 1918 bibliotheken vol geschreven. De herdenking volgend jaar van het begin van de 'Groote Oorlog' zal ongetwijfeld een nieuwe oogst aan publicaties opleveren.

Bij de herdenking van Wereldoorlog I gaat stevast grote aandacht naar Ieper en omstreken, de Westhoek, wereldwijd bekend als Flanders Fields. Een begraafplaats als Tyne Cot wordt jaarlijks bezocht door honderdduizenden en de musea in de regio kunnen de toeloop nauwelijks aan. Minder geweten is dat het hele grondgebied van West-Vlaanderen bezaaid is met ontroerende plekjes die de Eerste Wereldbrand in herinnering brengen.

In 'Sporen van de Grote Oorlog', een speurtocht naar littekens van de Eerste Wereldoorlog in West-Vlaanderen, selecteerden auteurs Luc Corremans en Annemie Reyntjens 33 bijzondere monumenten, begraafplaatsen en musea. Menselijke verhalen, beschrijvingen en weetjes over deze bijzondere plekken worden doorspekt met een mengeling van historische en actuele foto's en sfeerscheppingen.

Sommige musea zijn klassiekers zoals het In Flanders Fields Museum in Ieper. Minder bekende, maar daarom niet minder mooie begraafplaatsen zijn de Coxyde Military Cemetery of de Flanders Field American Cemetery and Memorial in Waregem, de enige Amerikaanse begraafplaats in België van soldaten uit de Eerste Wereldoorlog.

Dit boek spoort perfect met het herdenkingsproject dat ik als Vlaams minister van Toerisme en Onroerend Erfgoed mag coördineren. Centraal staan de oorlogsrelicten, de sporen die in Vlaanderen en vooral in de Westhoek nog talrijk aanwezig zijn.

Het landschap dat op de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog is ontstaan, is uniek en noopt tot herinnering, herdenking en reflectie. Het draagt een universele boodschap uit van "Nooit meer oorlog" en een oproep tot internationale verstandhouding en duurzame vrede.

De 33 sporen van de Grote Oorlog dragen hieraan bij.

Geert Bourgeois

Viceminister-president van de Vlaamse regering

"RIJDT OP EEN MOTORFIETS, MAAR NIET OP EEN PAARD."

In september 1915 trad de Engelse tiener Guy Ellis toe tot het London Regiment, Artists' Rifles. Zijn fysieke toestand werd omschreven als 'redelijk'. Op 22 april 1916 diende hij een verzoek in om piloot te worden. De selectiecommissie van de

Britse luchtmacht beoordeelde zijn kwaliteiten als volgt: 'Rijdt op een motorfiets, maar niet op een paard. Kan schetsen. Lichte kennis van elektriciteit. Bescheiden kennis van de interne verbrandingsmotor. Is bekend met het hele proces van fotografie. Volgde een cursus in het lezen van kaarten. Sport: cricket en voetbal op school, boksen, lopen, hoogspringen. Spreekt een beetje Frans.'

Misschien geen perfecte kwalificatie voor een piloot, maar een mondje Frans spreken kan van pas komen aan het front en de kennis van fotografie was nuttig in de rol van verkenner. Guy werd aanvaard in het Cadet Battalion, Denham op 6 september 1916. Hij was toen 18. Een jaar later, op 11 juli 1917, werd het startsein gegeven voor een grootscheeps geallieerd luchttoffensief. Hierbij waren 700 vliegtuigen betrokken. De volgende dag steeg een van deze vliegtuigen op, met Guy Ellis achterin als waarnemer. De jongeling zal mogelijk gedacht hebben: straks mag ik niet vergeten mijn rekening in de kantine te regelen.

'DE MOED VAN EEN PILOOT ...'

Het is niet bekend of Guy's vliegtuig werd geraakt door een Duits toestel of van op de grond, maar in die finale afdaling naar de aarde was er één ding dat hem had kunnen redden. Een parachute. Het was echter een standaard procedure in het Britse leger om aan piloten geen parachute te geven: '... het bezit van een parachute kan de moed van een piloot aantasten in moeilijke situaties, met een onterecht gebruik ervan als gevolg ...' Op 12 juli 1917 eindigde het leven van Guy Ellis. Sowieso lagen zijn kansen al niet schitterend: de levensverwachting van een jonge officier in een legereenheid die aan het front actief was, lag in die tijd ergens tussen elf dagen en drie weken ...

Dit is een van de vele bijzondere verhalen uit het boek dat u in handen heeft. Een verhaal dat u meer dan waarschijnlijk nog niet gehoord had. Auteur en fotograaf hebben er dan ook alles aan gedaan om de lezer zoveel mogelijk te verrassen. Veel mensen gesproken, diep gedoken in archieven, een groot aantal kilometers afgemaald, een karrenvracht mails verstuurd en beantwoord, een uitgebreid archief van foto's opgebouwd. Wat ons in het hele proces in het bijzonder frappeerde was de nalatenschap die vooral in de Angelsaksische wereld op een ontroerende en exemplarische wijze in ere wordt gehouden. Getuige daarvan de meer dan 20 000 begraafplaatsen en monumenten die wereldwijd door de Commonwealth War Graves Commission met de grootste zorg en kennis van zaken worden onderhouden. Getuige daarvan ook de ontelbare bezoekers uit het Gemenebest, onder wie schoolkinderen uit Engeland en Australië, alsook een lange rij WO I-liefhebbers uit Canada, de Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland, stuk voor stuk grote mensen die we mochten ontmoeten, mensen met het juiste respect voor de offers die door hun voorvaders werden gebracht.

De 'sporen' die wij voor u hebben geselecteerd zijn uiteraard niet nieuw. Wel hebben wij getracht de uit levenloze materie bestaande monumenten en begraafplaatsen te bezielen met persoonlijke verhalen en geschiedschrijving. Die sporen vormen enerzijds de littekens van een gruwelijke periode uit onze geschiedenis, en zijn anderzijds ook een eerbetoon aan de oude generaties. Door de verschroeiende kracht van de wereldbrand 1914-1918 werd niet alleen het omringende landschap voor eeuwig en altijd getekend. De Grote Oorlog had ook een immense impact op een volledige generatie van 'kleine' mensen die letterlijk uit alle windstreken de lange overtocht maakten om hun leven te geven aan de toekomst van de mensheid. Uit het voorgaande is al gebleken dat dit boek lang geen herhaling is van de platgetreden paden die al zovelen onder ons hebben bewandeld en die zozeer het landschap hebben geboetseerd in wat eens het epicentrum was van de Eerste Wereldoorlog. 'Sporen van de Grote Oorlog' leidt u naar 33 oorlogsplaatsen, verspreid over de provincie West-Vlaanderen, die de herinnering aan

de Grote Oorlog levendig houden. Naar Tyne Cot in Zonnebeke bijvoorbeeld, de grootste WO I-begraafplaats van het Gemenebest aan het Westelijk Front, met o.a. drie winnaars van het Victoria Cross. 'Winnaars' ... meer dan 90% van de Victoria Crosses, de hoogste Britse militaire onderscheiding, werd postuum uitgereikt. We loodsen u naar de Dodengang in Diksmuide, symbool van het Belgisch verzet tijdens de Eerste Wereldoorlog, en naar de Duitse begraafplaats van Langemark, waar de legende van het 'Studentenfriedhof' en het volkslied 'Deutschland, Deutschland über alles' wordt ontkracht.

We laten geen enkel groot oorlogsmuseum links liggen, u hoeft zich waarlijk geen zorgen te maken, maar kom met ons toch ook mee naar de Britse begraafplaats in Koksijde, een feest van bloemenweelde. In Hospital Farm Cemetery verdiepen we ons in het raadsel genaamd Marcel Top: een Belgisch burger begraven tussen Britse militairen. In Westvleteren bewijzen we u dat de Sint-Sixtus Abdij wel degelijk een grote rol speelde tijdens de Grote Oorlog. Op 6 juni 1917 voorspelde generaal Plumer dat de geallieerden de volgende dag misschien niet de geschiedenis zouden veranderen, maar voorzeker wel de geografie. De vele grote kraters in het gebied van Wijtschate, Mesen en Ploegsteert bewijzen tot de dag van vandaag dat Plumer gelijk heeft gekregen. De Pool of Peace en Lone Tree Cemetery (alle gesneuvelde daar stierven allicht in dezelfde tien seconden) mochten om die reden niet in ons lijstje ontbreken. Van het William Redmond Memorial in Loker tot Sanctuary Wood/Hill 62, van 'every man's club' Talbot House tot het unieke verhaal van Hooge Crater: de Grote Oorlog komt tot bij u.

Luc Corremans

Annemie Reyntjens

1. **BRANDHOEK NEW MILITARY CEMETERY** 12
begraafplaats van superheld Chavasse

2. **THE BROODING SOLDIER** 20
op grond gedrenkt in Canadees bloed

3. **CANADA FARM CEMETERY** 28
flower power

4. **COXYDE MILITARY CEMETERY** 34
een van de sfeerrijkste WO I begraafplaatsen in België

5. **DE PANNE BELGISCHE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS** 40
het bijzondere verhaal van het Hospitaal L'Océan

6. **DE DODENGANG** 48
symbool van de Belgische offers tijdens WO I

7. **HARLEBEKE NEW BRITISH CEMETERY** 56
de ideale tussenstop

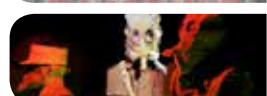
8. **HOOGE CRATER CEMETERY EN MUSEUM** 64
de gruwelen van de Ieperboog

9. **HOSPITAL FARM CEMETERY** 72
het raadsel genaamd Marcel Top

10. **DE IJZERTOREN** 78
'Nooit meer oorlog'

11. **IN FLANDERS FIELDS MUSEUM** 88
band met een oorlogsverleden

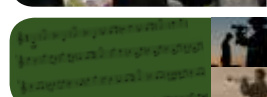
12. **ISLAND OF IRELAND PEACE PARK** 96
symbool van hedendaagse verzoening

13. **LA CLYTTE MILITARY CEMETERY** 104
voel de oorlog!

14. **LANGEMARK DEUTSCHER SOLDATENFRIEDHOF** 110
de legende rond 'Deutschland, Deutschland über alles'

15. **THE LAST POST** 118
een unieke daad van eerbetoon

16. **LIJSSENTHOEK MILITARY CEMETERY** 124
spiegel van de Grote Oorlog

17. **JOHN MCCRAE SITE / ESSEX FARM** 132
'In Flanders Fields'

18. **MENDINGHEM MILITARY CEMETERY** 142
het droevige koninkrijk van dr. Harvey Cushing

19. **DE MENENPOORT** 148
triumfboog van herdenking

20. **NIEUWPOORT MEMORIALS** 156
de onderwaterzetting van de IJzer

21. **PASSCHENDAELE 1917 MEMORIAL MUSEUM** 164
herinnering aan zinloos oorlogsgeweld

22. **PLOEGSTEERT MEMORIAL TO THE MISSING** 172
eerbetoon aan 11 367 soldaten

23. **POLYGON WOOD** 180
5th Australian Division Memorial; die glorieuze doden!

24. **POOL OF PEACE** 188
een explosieve wijziging van geografie

25. **WILLIAM REDMOND MEMORIAL** 196
de wens van een weduwe

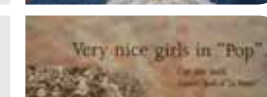
26. **SANCTUARY WOOD / HILL 62** 204
heiligheid voor de gewonden

27. **SAINT GEORGE'S MEMORIAL CHURCH** 212
schrijn van dagelijkse herdenking

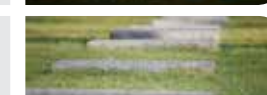
28. **TALBOT HOUSE** 218
'Every Man's Club'

29. **TYNE COT CEMETERY** 228
de grootste Gemeenebest-begraafplaats in de wereld

30. **VLADSLO DEUTSCHER SOLDATENFRIEDHOF** 238
één groot massagraf

31. **VLAMERTINGHE NEW MILITARY CEMETERY** 246
'jammer van die lelijke geweren die loeien in de lucht.'

32. **WAREGEM FLANDERS FIELD AMERIKAANSE BEGRAAFPLAATS** 252
ter ere van de bevrijders

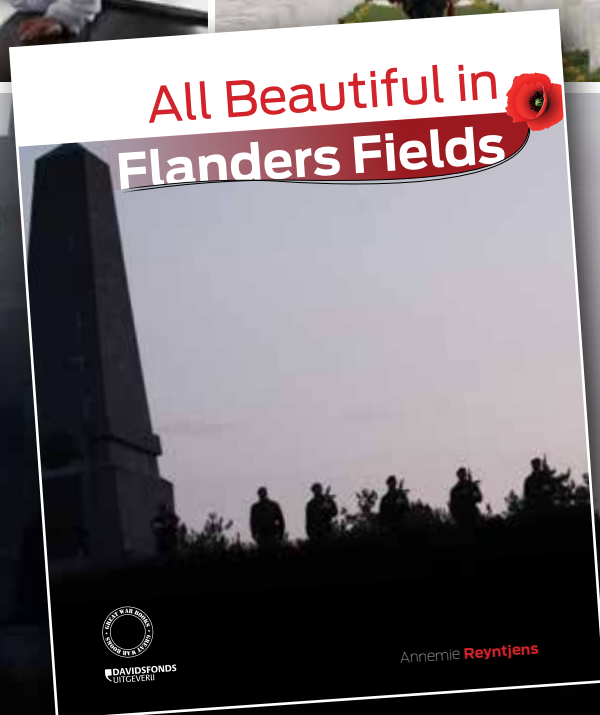

33. **WESTVLETEREN BELGISCHE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS** 260
de link tussen WO I en de Sint-Sixtusabdij

All Beautiful in Flanders Fields

Annemie Reyntjens

In 1917 schreef de Ierse oorlogskunstenaar William Orpen, die was aangesteld om schilderijen te maken van het Westelijk Front, aan zijn vrouw Grace: 'Het hele land is weggeveegd. Mijlenver niets behalve granaatputten vol met water. Je slalomt ertussen of je springt erover, mijlen en mijlen van granaatputten lichamen geweren stalen helmen gasmaskers en kapotgeschoten kleren, Duits en Engels, alles en allemaal wit met modder, en je voelt de horror die wordt bedekt door het water in de putten. Geen levende ziel te bespeuren, een waarlijk verschrikkelijke vrede in deze nieuwe en verschrikkelijk moderne woestijn; het was een opluchting terug naar de weg en de mensen te kunnen gaan.'

Maar kijk hoe wonderbaarlijk mooi het weggeveegde land vandaag is geworden.

www.grooteoorlog.be